

Národní divadlo

NdB Národní
divadlo
Brno

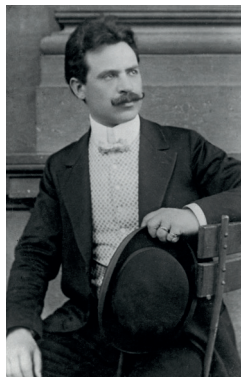

ACHILLE VISCUSI

150 let

ACHILLE VISCUSI

1869 ŘÍM – 1945 PRAHA

Achille Viscusi v průběhu času

Když přišel v roce 1901 dvaatřicetiletý Viscusi do Prahy, měl za sebou zkušenosti z celého světa (Řím, Moskva, Berlín, Záhřeb, Budapešť, Vídeň, Paříž).

Následujících dvanáct let věnoval Národnímu divadlu v Praze, kde působil nejen jako tanečník, ale i šéf souboru, baletní mistr a choreograf. Činný byl také čtyři sezony v Ostravě, kde byl prvním šéfem baletu Národního divadla moravskoslezského, stál u jeho založení a otevření v roce 1919. Na stejné pozici působil také ve Slovenském národním divadle v Bratislavě (1923–1931). V letech 1918–1920 hostoval v Brně.

Kromě toho vystupoval s vlastním souborem v Anglii (1912). Byl choreografem v Riu de Janeiru (1913).

Achille Viscusi a Anna Korecká na zkoušce v pražském divadle

Viscusi se zasloužil o vybudování českých baletních souborů (například v Praze zvedl počet pánské části ze 2 tanečníků souboru na 17).

*Z pohádky do pohádky,
Praha 1908.
Zkouška na baletním sále*

Achille Viscusi (na snímku s manželkou Luisou v době působení v Záhřebu)

Z pohádky do pohádky, Praha 1908. Achille Viscusi (Princ Radoslav)

ŠARMANTNÍ ITAL

SE SRDCEM NA DLANI

Viscusi na našich jevištích protančil čtvrtstoletí, byl profesionál, náročný k druhým stejně jako k sobě – ještě v šedesáti letech zvládl odtančit prvooborové role Princů... Vynikal osobitou pohybovou grácií a velkým šarmem. Do svých inscenací vložil své interpretační znalosti (získané mimo jiné v Miláně u Virginie Zucchi) a vytříbenou techniku, navíc však oplýval divadelním citem, chrtil nápady a měl – v Čechách ceněný – smysl pro humor.

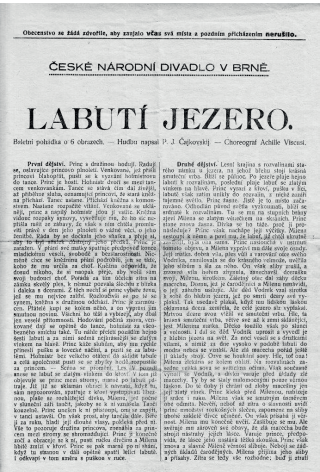
Labutí jezero, Bratislava 1925. Achille Viscusi (Princ)

Praha 1917. Achille Viscusi

Viscusi se oženil s tanečnicí Baletu Národního divadla v Praze Aloisií (Luisou) Dobromilovou, vychoval řadu předních osobností (Joe Jenčík, Emerich Gabzdyl, neteř Marie Dobromilová) a váže se k němu několik důležitých prvenství, která pro Čechy získal.

Mezi Viscusiho žáky patřila i jeho neteř, významná tanečnice ND v Praze Marie Dobromilová

LABUTÍ JEZERO

POP RVÉ V KOMPLETNÍ VERZI

Mezi prvenství, která zdobí životopis Achilla Viscusiho, patří první české uvedení kompletní verze ikonického baletu *Labutí jezero* (Praha 1907). Viscusiho inscenace byla hodně česká. Asi nenajdeme v jiných verzích tohoto díla postavu vodníka. Byl to dědeček Odetty, kterou Viscusi překřtil na Milenu. Odilie se jmenovala Dorna.

Labutí jezero inscenoval (i v něm sám tančil) také v Brně (1919), v Ostravě (1920) nebo v Bratislavě (1925). Ve všech verzích se objevuje i stejné libreto

Olga Janatová, primabalerína ostravského souboru, patřila k dalším Viscusiho múzám

Labutí jezero, Bratislava. Anďela Křístková (Francúzsky tanec Marianne)

Sbírka Národního muzea. H6E -7447

Karel Váňa, představitel několika stovek malých rolí v operních, činoherních i baletních inscenacích v ND v Praze, byl nadšený amatérský fotograf a dokumentoval dění v divadle. Jde o autportrét v kostýmu Rudovouse. Tato cenná fotografie se dochovala v jeho sbírce stovek skleněných fotografických desek. Sám tančil v *Labutím jezeře* postavu Učitele, později Starého vodníka.

Anna Korecká byla primabalerínou pražského souboru, ztvárnila většinu hlavních rolí, včetně Mileny v *Labutím jezeře*.

LOUSKÁČEK

POP RVÉ V ČECHÁCH

Viscusi byl prvním tvůrcem za hranicemi Ruska, který inscenoval Čajkovského *Louskáčka* (Praha 1908). Všimněte si data české premiéry – tehdy ještě nebylo zvykem pojit tento Čajkovského titul s vánočním časem, kdy se jeho zimní uvádění stalo světovou tradicí.

Inscenaci poté Viscusi uvedl také na ostatních scénách: v Ostravě (1921), v Bratislavě (1928).

Divadelní cedule

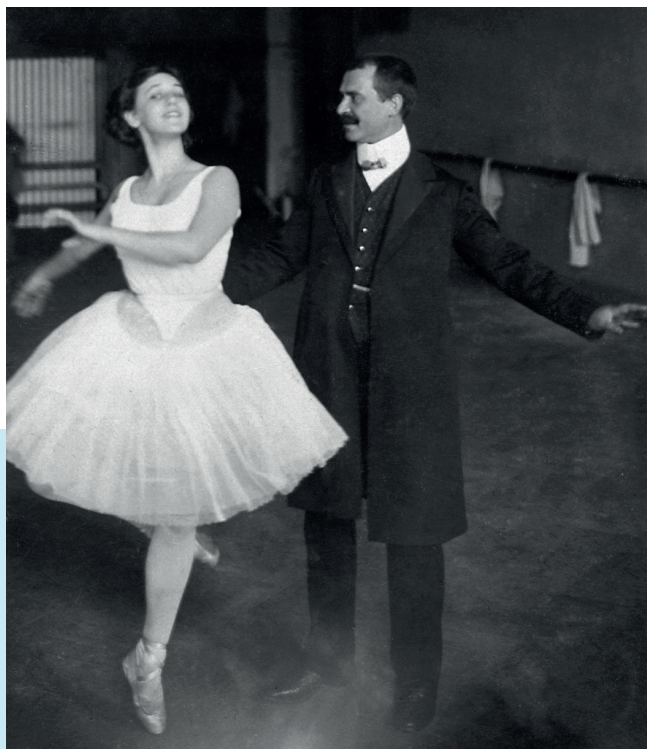
Louskáček, Ostrava.
V. Chocová
(Mášenka)

Luskáček, Bratislava.
Olga Janotová
(Štahačka),
foto V. Mindszenty

Luskáček, Bratislava.
Mária Koutná (Káva)

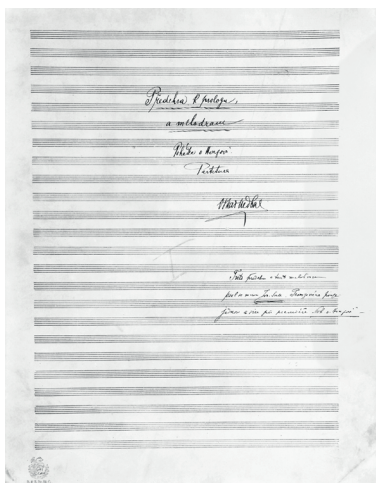
Pražská premiéra byla slavnostním okamžikem i díky hostování ruské hvězdy Tamary Platonovny Karsaviny, jež se představila v roli Zraku a Princezny z Dragantu. Dle divadelních cedulí v 2. jednání dokonce tančila s Viscusim pas de deux. Praha jí tleskala i v roce 1909, kdy po boku Viscusiho zatančila hlavní roli v *Giselle*. Karsavina z Prahy odjela do Paříže, kde se stala tváří Ďagilevova souboru a jednou z nejlepších a nejpopěvovanějších tanečnic své doby.

Libretista Ladislav Novák, choreograf Achille Viscusi
a hudební skladatel Oskar Nedbal

OSKAR NEDBAL SPOLUPRÁCE

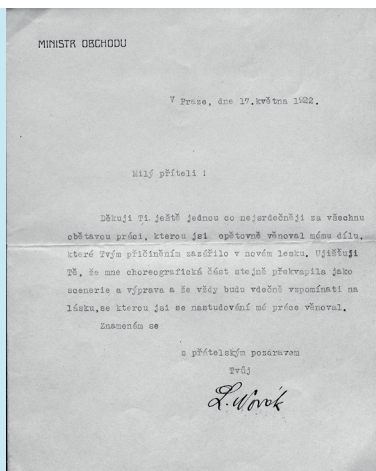
Hlavní význam Achilla Viscusiho tkví ve spolupráci s hudebním skladatelem Oskarem Nedbalem na původních pantomimických baletech. S Nedbalem spolupracoval v Praze i v Ostravě, odešel za ním jako za ředitelem Slovenského národního divadla také do Bratislavy. Tato éra, i přes obrovské tvůrčí nasazení, skončila tragicky. Oskar Nedbal spáchal sebevraždu a Viscusi odešel na penzi.

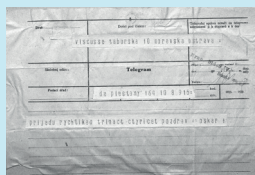
Titulní list partitury *Pohádky o Honzovi*

Oskar Nedbal, Achille Viscusi a libretista Ladislav Novák

Kdo by neznal jejich originální balety: *Z pohádky do pohádky* (premiéra: Praha 1908), *Pohádka o Honzovi* (premiéra: Praha 1902) nebo balet plný zednářské symboliky *Princezna Hyacinta* (premiéra: Praha 1911).

Telegram Nedbala Viscusimu

Autorský tým Nedbal-Viscusi doplňoval ještě libretista Ladislav Novák
Sbírka Národního muzea. H6p-356/62

POHÁDKA O HONZOVÍ

ALEGORIE ČESKÉ POVAHY

Scéna k *Pohádce o Honzovi*, Praha

Pohádka o Honzovi, Ostrava.
Otto Strejček (Druhý princ)

Známost pohádku o hloupém Honzovi zdramatizoval František Karel Hejda, podíl na úspěchu v Praze měl i režisér Josef Šmaha. Nedbal ji zhudebnil a také sám dirigoval. Do příběhu vložili tvůrci i další významy: snažili se o alegorii české historie a české povahy. Když dobrák Honza sleze z pece a setřese netečnost, uvědomí si svou obrovskou sílu a dokáže mnohé. Vyzdvihovala se myšlenka „vítězné síly a nezkažené nezištné dobroty“.

V prvním uvedení titulu v roce 1902 šlo ještě víceméně o pantomimické dílo, v řadě hlavních úloh vystupovali činoherci. Vedle nich tu pak byly role taneční. *Pohádka o Honzovi* se dočkala i zahraničního úspěchu – hned rok po premiéře ji uvedli ve Dvorní opeře ve Vídni (1903).

Pohádka o Honzovi, Praha.
Florentin Steinsberg (Honza)
Sbírka Národního muzea. H6E-3356

Pohádka o Honzovi (Praha 1902). Kostýmy Karla Šimůnka dotvořily Viscusiho choreografii v nádhernou dramatickou podívanou

Z pohádky do pohádky, Bratislava

Z POHÁDKY DO POHÁDKY

Z pohádky do pohádky, Praha.
Irma Rohanová (Červenec)

Z pohádky do pohádky, Praha.
Marie Dobromilová (Krasavice)

Titul koncipoval libretista Ladislav Novák jako balet s podtitulem Baletní báchorka. Jde vlastně o pohádkovou svitu, kde jednotlivé pohádky (Princezna Zlatovláska, Statečný krejčík v začarovaném zámku, Šípková Růženka, Petrovští a zvířátka) jsou provázány vyprávěčem – Babičkou.

Premiéra se uskutečnila v ND v Praze (1908). Orchester řídil opět osobně sám Nedbal, a to i při nastudování v Ostravě (1922) a v Bratislavě (1923). Tančil i Achille Viscusi, v roli čerta dokonce po hlavě proskakoval zdí (papírovou dekorací, za kterou stálo pět mužů s napnutou plachtou).

Titul přenesl Viscusi také do Bratislavy v roce 1923

Z pohádky do pohádky, velkolepý balet Oskara Nedbal, proveden bude jako nejbližší novinka našeho baletu ještě tento m.s.c. Za vedení mistra Achilla Vscusiho konají se rozsáhlé přípravy nejen v sále baletním, ale i na jevišti, v dílnách a v malířně divadelní. Pohádky budou mít opravdu pohádkovou výpravu, navrženou našim vynikajícím divadelním akad. malířem p. Wenigem, od pražského Národního divadla, jehož návrhy dekorací v Dimitriji, v Strakonickém dudáku, v Louskáčku a j. hrách těšily se největší pozornosti. Přeměru baletu „Z pohádky do pohádky“ bude asi dirigovati sám mistr Oskar Nedbal, který bude přítomen posledním jevištním a orchesrálním zkouškám.

Z pohádky do pohádky, Ostrava 1922. Článek v divadelním časopise Moravsko-slezské divadlo

Zlatovlásku při premiéře ztvárnila Anna Korecká, v roce 1909 pak při vzácném hostování ruská primabalerína Tamara Platonovna Karsavina.

Z pohádky do pohádky, Praha.
Rudolf Kafka (Jehlička),
Karel Váňa (Dvorský šašek)

PRINCEZNA HYACINTA

ZEDNÁŘSKÝ BALET

Princezna Hyacinta, Praha.
Anna Havlíčková (Kleopatra)

Co se týče *Princezny Hyacinty*, je pozadí díla ještě zajímavější. Trojice tvůrců (Viscusi – Nedbal – Novák) umístila děj baletu na hrad Trosky, jehož tajemství láká dodnes. Vesnický kovář touží získat poklady a ve snech cestuje zpět do minulosti. Přihlíží tajné lásce chudého rytíře Zvonimíra a princezny Hyacinty, kterou unese černokněžník Aratron. Dívka uniká pomocí kouzel i se Zvonimírem do říše Hyacint.

MUCHOVA HYACINTA

Plakát k premiéře *Hyacinty* vytvořil výjimečný Alfons Mucha (mimo jiné přední zednář) a již z plakátu plného symboliky je zřejmé, že možná šlo o dílo s přesahy do jiných „nedivadelních“ souvislostí. (Mimoходом – Oskar Nedbal se stal členem vídeňské zednářské lóže Goethe v roce 1911.)

VIŠCUSIHO NÁRODNÍ DIVADLA

Když Achille Viscusi uzavřel svou pražskou epochu, ovlivnil svým neutuchajícím elánem i brněnský, ostravský a bratislavský svět.

Divadelní cedule

Sylvia, Bratislava 1930. Olga Janatová (Sylvia),
foto Otto Apfel

Andersen, Bratislava 1926

Andersen, Bratislava 1926

Samson
a Dalila,
Ostrava
1921. Sláva
Mazáková
(Dalila)

SLOVANSKÉ TANCE

Dalším důležitým Viscusiho prvenstvím bylo premiérové nastudování *Slovanských tanců* u příležitosti Dvořákových šedesátin a za Dvořákovy přítomnosti, které dalo základ tradici taneční interpretace tohoto díla. Navíc je tento počín důležitý i proto, že to bylo poprvé, kdy choreograf (v rámci tradičního baletního žánru a jevištního tvaru) použil pro svůj balet „nebaletní hudbu“ (např. Michail Fokin v Petrohradě až 1907). Je zajímavé, že Achille Viscusi se ke *Slovanským tancům* vrátil hned pětkrát. Po Národním divadle v Praze (1901) je vyvezl do Buenos Aires (1915), uvedl je také v Ostravě (1920), v Plzni (1923) a v Bratislavě (pod názvem *Rok na dědině*, 1924).

Na záletech, Praha 1909.
Jaroslav Hladík (Cidič bot),
foto: Karel Bachman

Divadelní cedule

VIŠCUSI V ČÍSLECH

Achille Viscusi během své pražské éry vytvořil či spoluvytvořil na 93 inscenací (ať již baletních či operních). Tančil 81 rolí repertoáru.

V brněnském divadle inscenoval celkem čtyři tituly (kromě *Coppélia* a *Labutího jezera* také například *Královnu loutek*).

Ostravská Viscusiho éra čítá choreografie k 64 titulům, tančil zde ve 14 rolích. Uvedl tady kompletní dobový repertoár: *Giselle*, *Louskáček*, *Labutí jezero*, dále např. *Závoj*, *Pierotčin*, *Z pohádky do pohádky* a v roce 1919 také *Delibesův balet Coppélia*.

Neuvěřitelný tvůrčí potenciál uplatnil i v Bratislavě, kde je podepsán pod 89 choreografiemi oper a baletů a i přes pokročilý věk zde tančil 61 rolí repertoáru (bylo mu téměř šedesát let!).

Na záletech, Praha.
Anna Korecká, Vilemína Hájková, Karel Váňa,
foto Karel Bachman

S českým prostředím se dokonale sžil – dokonce získal i československé občanství.

Připomeňme si jeho důležitá prvenství a tvůrčí otisky, které v kontextu našeho, ale i evropského kulturního dědictví mají nebyvalý význam.

Na záletech, Praha 1909. Eugen Viesner (Cesare), Marie Papírníková (Julie), Karel Váňa (Fotograf),
foto: Karel Bachman

Na záletech, Praha 1909. Eugen Viesner (Cesare), Marie Papírníková (Julie),
foto: Karel Bachman

Výstava připomíná 150. výročí narození Achilla Viscusiho, který významně formoval jak Balet Národního divadla v Praze, tak i soubory v Ostravě, Brně nebo Bratislavě. Zároveň vznikla u příležitosti 100. výročí premiéry Viscusiho baletu *Coppélia*, jehož uvedení je věnována i novodobá premiéra v Národním divadle moravskoslezském v Ostravě 19. března 2020.

Pokud bychom hledali příklad cizince, který cele věnoval své umění a dovednosti českému (a slovenskému) prostředí a domácí původní tvorbě, pak volba padne určitě na italského tanečníka, baletního mistra, choreografa, libretistu, tanečního pedagoga i šéfa divadla Achilla Viscusiho.

Foto na obálce:
Princezna Hyacinta – Praha 1911. Achille Viscusi
s Marií Dobromilovou (Čikánka a Cikán z Biscaye)

MINISTERSTVO
KULTURY

Výstava vznikla z iniciativy Tanečního sdružení ČR (Asociace tanečních umělců ČR) ve spolupráci Národních divadel v Praze, Brně, Ostravě a Bratislavě; za finanční podpory Ministerstva kultury ČR, Odboru regionální a národnostní kultury.
© 2019

Autorka výstavy: Kateřina Hanáčková
Grafický design: Václav Machurka, Formata v.o.s.

Poděkování patří Národnímu muzeu v Praze za součinnost a poskytnutí archivních dokumentů, stejně jako Archívum ND v Praze, Bratislavě, Brně a ND moravskoslezského v Ostravě.